

تصویب لایحه حمایت از حیوانات در هیأت دولت

نظر به وظیفه اخلاقی و قانونی در قبال حیات همه جانداران و حفظ محیط زیست و نیز در پاسخ به انتظار مشروع مردم و سازمان‌های مردم نهاد لایحه حمایت از حیوانات توسط معاونت حقوقی تهیه و پس از پیگیری در کمیسیون‌های دولت سرانجام امروز به تصویب هیأت وزیران رسید.

به گزارش سایت خبری پرسون، در مقدمه توجیهی این لایحه آمده است:

حیات، حق خداداد است که همه موجودات زنده بر اساس نظام حکیمانه آفرینش، به یک میزان از آن برخوردارند. در کائنات، موجود آجل و آدل وجود ندارد و حیات، هدیه‌ای همگانی است. احترام به اصل حیات، غایتی فلسفی و اخلاقی برای همه جانداران است و تجاوزات انسان‌ها به حریم حیات سایر جانداران، تنها ناشی از نگاهی انسان‌محورانه و گونه‌پرستانه است که همواره به دنبال سلطه حداکثری بر طبیعت است. فرجام تسخیر طبیعت، تخریب طبیعت بوده است و زمین، هر روز بیش از پیش، در معرض نابودی و تباهی است. کامجویی‌های تبهکارانه انسان‌ها حتی به ویرانی و زوال زیست‌محیطی انجامیده است که خود انسان‌ها برای زیستن به آن نیازمندند.

ضرورت حمایت اخلاقی و حقوقی از حیات، سلامت و امنیت حیوانات زمانی قابل فهم می‌شود که انسان، از نگاه شیء‌وارانه به طبیعت و حیوانات فاصله بگیرد و حیوانات را نه به مثابه منابعی برای تأمین خوراک و پوشاک و رفاه و ابزارهایی برای سرگرمی و آزمایش‌ها و پیشرفت‌های پزشکی و علمی و نظامی، که به مثابه موجوداتی فی نفسه ارزشمند و صاحب حق و صاحب درد بنگرد. تفکری که حیوانات را در حکم ماشین‌های تجدیدپذیر و همچون شیء و فقط در خدمت منافع انسانی ببیند، هیچ حقوقی برای حمایت و حفاظت از حیات آنها در نظر ندارد. تا زمانی که حیوانات برای انسان‌ها صرفاً «منبع» تأمین نیازها به شمار آیند، تعدی و خشونت نسبت به حیوانات رایج خواهد بود.

حیوان اگرچه ناطق نیست، اما تردیدی وجود ندارد که همپای انسان، دارای حساسیت یا توانایی احساس درد و تجربه لذت است. در واقع، مسأله این نیست که آنها می‌توانند استدلال یا صحبت کنند، بلکه مسأله این است که هر حیوانی با سیستم عصبی می‌تواند رنج بکشد. نگاه ابزاری انسان اما، هیچ مسئولیتی برای خود در قبال درد کشیدن حیوان نمی‌بیند و از نگرستن به حیوانات «به خودی خود»، در می‌ماند. درماندگی انسان از این نگاه اخلاقی، به تبعیضی بی‌توجیه میان موجودات منتهی شده است که دائر مدار آن، صرفاً تعلق به گونه‌ای خاص است. در واقع و از منظر اخلاقی، گونه انسان، از آن حیث که صرفاً انسان است حق ندارد رنج گونه‌های دیگر جانداران را نادیده و هیچ انگارد و خود را مجاز به تحمیل درد و رنج بر آنها ببیند.

بر این مبنا، هیچ توجیه اخلاقی‌ای برای نادیده گرفتن رنج و درد موجودات واجد توانایی درد و لذت وجود ندارد. درد و رنج بد است و با همان ملاکی که فراغت از درد و رنج، بدون تبعیض و صرفنظر از هر وجه ممیزه‌ای اعم از نژاد، جنس، دین، مذهب و ... حق انسانی است، باید از درد و رنج سایر جانداران نیز کاست و از تحمیل آن پیشگیری کرد. حتی از وجه صرفاً انسانی نیز می‌توان گفت افراد جامعه‌ای که نسبت به حیات حیوانات بی‌تفاوتند و در رنج و زجر دادن به آنها زشتی نمی‌بینند، در عمل، نسبت به حرمت حیات هم‌نوعان خود نیز بی‌تفاوتند و چنین جامعه‌ای، مولد و موزع خشونت خواهد بود. همچنانکه در اعلامیه جهانی حقوق حیوانات (مصوب سازمان جهانی یونسکو در ۱۵ اکتبر سال ۱۹۷۸) نیز آمده است: «احترام گذاشتن انسان به حیوانات، جدا از احترام گذاشتن انسان‌ها به یکدیگر نیست.» این نگاه اخلاقی در سیره و آموزه‌های اولیای ادیان به‌ویژه در دین اسلام هم به‌صورتی برجسته به چشم می‌آید. نه در قرآن و نه در هیچ‌یک از تعالیم پیامبر اسلام (ص) و ائمه شیعه (ع)، آزاررسانی به حیوانات و بی‌اعتنایی به رنج آنها مجاز و موجه شمرده نشده است. بلکه برعکس، در روایات متعددی نقل شده است که باید از آزار حیوانات اجتناب کرد.

چنانکه در آیه ۳۸ سوره انعام آمده است، «تمام جنیدگان روی زمین مانند انسان در آفرینش، دارای ارزش ذاتی هستند و هیچ جنبه‌ای در زمین نیست و نه هیچ پرنده‌ای که با دو بال خود پرواز می‌کند، مگر آنکه آنها [نیز] گروه‌هایی مانند شما هستند. ما هیچ چیزی را در کتاب [لوح محفوظ] فروگذار نکرده‌ایم؛ سپس [همه] به‌سوی پروردگارشان محشور خواهند گردید.» یا در آیه ۴۱ سوره نور، که همه موجودات، ذی‌شعور و تسبیح‌کننده خداوند تصویر شده‌اند: «آیا نمی‌بینی که هر چه در آسمان‌ها و زمین است و مرغان پرگشوده تسبیح خداوند را می‌گویند و همه دعا و تسبیح خود را می‌دانند و خداوند نسبت به آنچه انجام می‌دهند داناست.»

وحوش نیز در قیامت محشور می‌شوند. اینکه در اسلام از ذبح حیوان در برابر چشم حیوان دیگر، نهی شده است، قطعاً نشانه شعور حیوان و توان درک درد و رنج آن است. در روایات متعددی، پیامبر (ص) بر توجه، مدارا و مهربانی با حیوانات سفارش کرده و از آزار جسمی و جنسی حیوانات، به‌جنگ‌انداختن، زدن و داغ‌نهادن، شکنجه و حتی دشنام‌دادن به آنها نیز نهی فرموده‌اند. از جمله اینکه: «عن ابی سعید الخدری رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه و آله: لا تضربوا وجوه الدواب فان کل شیء یسیح بحمده: ابی سعید خدری از پیامبر (ص) روایت نموده است که آن حضرت فرمود: به صورت چهارپایان و جنبنندگان نزدیک که هر چیزی تسبیح به حمد خداوند می‌کند. (تفسیر الدر المنثور، ج ۵، ص ۲۹۰) و یا این حدیث که: «عن ابن عمر قال: نهی رسول الله (ص) عن قتل الضفدع و قال: نعیقها تسبیح: از ابن عمر روایت شده که گفته است: پیامبر از کشتن قورباغه نهی نموده و فرموده است که صدایش تسبیح خداوند است» (همان) علیرغم چنین تأکیداتی بر رعایت حق حیات حیوانات تا آنجا که شماری از فقیهان، آن را در زمره حق‌الله دانسته‌اند، موارد حیوان‌آزاری در کشور فراوان است و نظام قانونگذاری نیز از توجه خاص و مؤثر به این مسأله غافل بوده است. خوشبختانه در سالیان اخیر، نیروی استدلال اخلاقی برای حمایت از حیات حیوانات قدرت گرفته است و افکار عمومی نسبت به موارد حیوان‌آزاری، واکنش‌های جدی و گسترده نشان می‌دهد. برخی دادگاه‌ها نیز به‌رغم خلأهای قانونی، از حداقل ظرفیت‌های موجود در قوانین، حداکثر بهره را برده و در موارد متعددی به

مقابله با حیوان آزاران پرداخته‌اند؛ هرچند ضمانت اجرای قانونی پیشگیرانه و بازدارنده نیست. با وجود این، در قوانین ایران، رویکرد مبتنی بر حمایت غایی از حیوانات مفقود است و در نتیجه، آنچه در قوانین دربارهٔ حیوانات وجود دارد، ناظر بر خود حیوانات به‌عنوان موجوداتی فی‌نفسه نیست.

تمام اندک مواد قانونی مربوط با حمایت از جان حیوانات، متکی بر حمایت از منفعت انسان‌ها، یعنی صاحبان حیوانات است و این، همان نگاه شیء‌وارانه، انسان‌انگارانه و گونه‌پرستانه‌ای است که در حیوان، انعکاسی جز منبع و ابزاری در خدمت خود نمی‌بیند. بر همین اساس، نظام قانونی کشور از خلأ قواعد حقوقی در این زمینه رنج می‌برد و در پیشگیری از حیوان آزاری و تعقیب قانونی حیوان آزاران به‌نحو متناسب و مؤثر، ناتوان است. در این چارچوب و با درک تنگناهای قانونی و ضرورت چاره‌اندیشی برای مسأله‌ای که هم به دغدغه‌ای گسترده در میان شهروندان تبدیل شده است و هم، چنانکه که آمد، واجد بُعد اخلاقی والاست و در حفاظت از تعادل محیط زیست و تهذیب و پالایش اخلاق و مناسبات عمومی مؤثر است، این لایحهٔ قانونی به منظور طی تشریفات قانونی ارایه شده است.